

**Interkommunal rusmiddelpolitisk
handlingsplan
Evenes, Tjeldsund og Skånland
kommuner**

Vedtatt av Evenes kommunestyre 18. desember 2012, sak 69/12.

Innhold

INNLEDNING	4
DEFINISJONER	5
HVORFOR EN RUSMIDDELPOLITISK HANDLINGSPLAN?	6
ARBEIDET MED PLANEN	7
SAMARBEID OG AVGRENSNINGER	7
LOVGRUNNLAG	8
BESKRIVELSE OG VURDERING AV RUSMIDDELSITUASJONEN	8
Nasjonalt	8
Alkohol	8
Omsetning av ren alkohol i 1000 liter	9
Narkotika	9
Foreldrenes holdninger og debutalder	10
Rusforebygging i skolene	10
Hybelproblematikk	11
Voksne rusmiddelmissbrukere og arbeidslivet	11
Samarbeid med frivillige organisasjoner	13
Pris og tilgjengelighet	13
Avrusing/ behandling.....	13
Ettervern	13
REGIONALT/LOKALT	14
Evenes kommune	14
Tjeldsund kommune	14
Skånland kommune	14
Sanksjoner overfor salgs- og skjenkesteder.....	15
Rusforebyggende virksomhet	15
Samarbeidspartnere – oversikt.....	15
ALKOHOLLOVEN	16
Skjenketider	16
Salgstider	16
ALKOHOLLOVENS BESTEMMELSER OM VANDEL OG INNDRAGNING AV BEVILLINGER	17
§ 1-7b. Krav til bevillingshaver og andre personer	17
§ 1-8. Inndragning av salgs og skjenkebevillinger	17
SALGS OG SKJENKEBEVILLINGER	17
Salgsbevillinger	17
Skjenkebevillinger	18
Avgift på salgs- og skjenkebevillinger	18
BEVILLINGSPOLITIKK I ETS KOMMUNENE	20
Det kan tildeles to hovedtyper bevillinger	20
SALGS- OG SKJENKETIDER I EVENES, TJELDSUND OG SKÅNLAND KOMMUNER (ETS - KOMMUNENE)	20
Salgstider	20
Skjenketider	20

Antall bevilninger	20
Skjenkekontroll.....	20
FELLESBESTEMMELSER FOR MAKSIMUMSTID FOR SKJENKEBEVILLINGER	21
REAKSJONER PÅ BRUDD PÅ REGLENE OM SALG OG SKJENKING I ETS KOMMUNENE	21
RUSMIDDELPOLITISKE MÅL OG STRATEGIER	22
Nasjonale mål og strategier	22
Mål og strategier for rusmiddelpolitikken i ETS kommunene	22
TILTAK	23
GENERELLE FOREBYGGINGSTILTAK.....	24
PLANPERIODENS VARIGHET OG EVALUERING AV PLANEN	24
DEFINISJONER	5
HVORFOR EN RUSMIDDELPOLITISK HANDLINGSPLAN?	6
ARBEIDET MED PLANEN.....	7
SAMARBEID OG AVGRENSNINGER	7
LOVGRUNNLAG	8
BESKRIVELSE OG VURDERING AV RUSMIDDELSITUASJONEN.....	8
REGIONALT/LOKALT	14
ALKOHOLLOVEN	16
ALKOHOLLOVENS BESTEMMELSER OM VANDEL OG INNDRAGNING AV BEVILLINGER	17
SALGS OG SKJENKEBEVILLINGER	17
BEVILLINGSPOLITIKK I ETS KOMMUNENE	20
SALGS- OG SKJENKETIDER I EVENES, TJELDSUND OG SKÅNLAND KOMMUNER (ETS - KOMMUNENE)	20
FELLESBESTEMMELSER FOR MAKSIMUMSTID FOR SKJENKEBEVILLINGER	21
REAKSJONER PÅ BRUDD PÅ REGLENE OM SALG OG SKJENKING I ETS KOMMUNENE	21
RUSMIDDELPOLITISKE MÅL OG STRATEGIER	22
TILTAK	23
GENERELLE FOREBYGGINGSTILTAK.....	24
PLANPERIODENS VARIGHET OG EVALUERING AV PLANEN	24

Innledning

Bruk av alkohol har lange tradisjoner i Norge, både i Heimskringla, Håvamål og de islandske ættesagaene har alkoholen en sentral plass. Men allerede i disse skriftene finner en et todelt syn på bruken av alkohol. Riktignok prises alkoholen, og det å by gjester alkohol og skjenke seg selv og sine gjester fulle anses som et uttrykk for gjestfrihet og raushet. Det å tåle mye alkohol ble sett på som en god egenskap ved en konge, noe som vel var en nødvendig egenskap all den tid det ofte ble slagsmål og våpenkamp i forbindelse med alkohol og sosialt lag. Det var også slik at alle måtte drikke i festlig lag, og avhold var forbudt for våpenføre menn. Men samtidig oppfordres en i Håvamål til å drikke med måte, spesielt bør en unngå for mye alkohol i bestemte sosiale situasjoner, for desto mer en drikker, desto dummere oppfører en seg. Budskapet fra Håvamål er derfor klart: drikk med moderasjon. Mange av de gamle norske kongene gjorde også det, særlig de som hadde tatt den kristne tro, slik som Olav den hellige og Olav Tryggvason.

11 Betre byrdi du ber kje i bakken enn mannevit mykje. Med låkare niste du legg kje i veg enn ovdrykkje med øl.	14 Øren vart eg og ovdrukken hjá den frode Fjalar. Best er gildet, gjeng du ut att heil i sinn og sans.
12 Inkje så godt som godt del seler er øl for manne-ætt. Di meir du drikk, di mindre vit mun du i hausen hava.	19 Spar ikkje mjøden, men med måte du drikk; sei det som tarvst eller tel! Ikkje nokon neise deg kan for du tidleg vil kvile om kveld

1

I alle ETS - kommunene er det behov for å jobbe med rusforebygging, behov for samarbeid og for å utveksle kompetanse. Det er nok et faktum at de rusmiddelpolitiske debattene i kommunestyrene rundt om i regionen i stor grad har dreid seg om skjenkebevillinger og åpningstider. Dette er selvsagt viktige tema, men det er også andre momenter som bør trekkes inn når en diskuterer rus og rusmiddelmisbruk. Statlige føringer pålegger kommunene å drive forebyggende arbeid for å forhindre rekruttering til rusmiljøer og rusmiddelmisbruk. Barn og unge er den største ressursen vi har, og oppvekstmiljøet og foreldre er barnas støtte og referansepunkt. Det er viktig med felles holdninger og forståelse, dermed blir foreldre viktige samarbeidspartnere i forebyggingen.

Selv om det er viktig å forebygge, handler ikke rusmiddelpolitikk bare om barn og unge. Det er viktig å fokusere på de etablerte rusmiddelmisbrukerne og legge til rette slik at de kan komme seg ut av avhengigheten og få et fullverdig godt liv. I statlige føringer ligger det at en skal ha

¹ Kilde: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/aid/dok/NOUer/1995/NOU-1995-24/4.html?id=140429>

fokus på utsatte grupper, dvs. grupper og enkeltpersoner som av forskjellige årsaker står i fare for å utvikle et problematisk forhold til rus og rusmidler.

Interkommunal rusmiddelpolitisk handlingsplan for Evenes, Tjeldsund og Skånland kommuner 2011-2015 er en overordnet plan som må inngå som en temaplan i de kommunale plansystemene. Det betyr at Ruspolitisk plan er underlagt føringer i ”Kommuneplanens samfunnsdel”. Kommunedelplanene skal beskrive delmål og ha en tiltaksdel på minimum 4 år. Tiltaksdelen utarbeides på grunnlag av temaplaner. Ruspolitisk plan inngår i grunnlaget for flere av kommunedelplanene.

Kommuneplanen har flere satsningsområder og mål. De som er særlige aktuelle for rusarbeidet er:

- Gi rusmiddelpolitikken et tydeligere folkehelseperspektiv
- Bedre kvaliteten og kompetansen på rusfeltet
- Mer tilgjengelige tjenester og økt sosial inkludering
- Legge til rette for at de ulike tjenesteområdene samhandler, jmf samhandlingsreformen
- Legge til rette for brukermedvirkning og bedre ivaretagelse av barn og pårørende
- Redusere totalkonsumet av rusmidler i ETS kommunene

Definisjoner

- **Primærforebygging** er forebyggende arbeid rettet mot hele befolkningen eller grupper. Tiltak kan være informasjonsarbeid, prisvirkemidler, miljøtiltak med mer.
- **Sekundærforebygging** er tiltak rettet mot definerte risikogrupper eller personer som har allerede utviklet sykdom
- **Tertiærforebygging** er tiltak for å begrense funksjonssvikt og øke mestringsevnen hos personer med sykdom ²

Hva er rusmisbruk?

Det er mange måter å definere rusmiddelmissbruk på. Den kanskje mest vanlige måten å definere det på er: bruk av rusmidler som har ført til skadevirkninger i forhold til blant annet fysisk/psykisk helse, sosiale relasjoner økonomi. ³

² Kilde: <https://fremtidenshelsetjeneste.regjeringen.no/tema/forebyggende-helsetjenester/detalj/>

³ Kilde: Sverre Nesvåg – <http://www.forebygging.no/en/Sporsmal-og-svar/TEORI-OG-LITTERATUR/Hvordan-kan-man-definere-rusmisbruk-Er-det-store-kulturelle-forskjeller-i-hva-man-oppfatter-som-misbruk/>

Hvorfor en rusmiddelpolitisk handlingsplan?

Etter alkohollovens § 1-7d skal kommunene utarbeide alkoholpolitiske handlingsplaner. Bestemmelsen trådte i kraft fra 1.1.1998 og ble revidert 1.7.2005. I de fleste tilfeller er det imidlertid naturlig å se alkohol- og narkotikapolitikken i sammenheng og behov for å utarbeide en helhetlig rusmiddelpolitisk handlingsplan.

Forskning viser at bruk av alkohol og narkotika bør ses i sammenheng, blant annet fordi tidlig alkoholdebut øker risikoen for bruk av narkotika. Undersøkelser viser dessuten at blandingsmisbruk av flere rusmidler samtidig er mest utbredt blant rusmiddelmisbrukere i Norge. Det er også viktig at kommunene fører en enhetlig rusmiddelpolitikk ved at de ser bevillingsordninger og øvrig forebygging i sammenheng med behov for innsats på rehabiliteringsområdet. Mangelfulle eller dårlig målrettede forebyggingstiltak fører til økt behov for oppfølging og rehabilitering av rusmiddelmisbrukere. Dette er bakgrunnen for at Sosial- og helsedirektoratet anbefaler at kommunene utformer en *helhetlig rusmiddelpolitisk handlingsplan*.

Alkoholforbruk er en viktig og ofte undervurdert årsak til sykdom og dødelighet på globalt nivå. I de siste 50 årene er det gjort store fremskritt i den vitenskapelige forståelsen av sammenhengen mellom alkohol og helse.

I følge WHO er Europa den regionen som har det høyeste forbruket av alkohol og det høyeste skadenivået av alle verdensdelene. Alkohol er den tredje viktigste årsaken til sykdom og for tidlig død i Europaregionen, og den femte viktigste årsaken globalt.

WHO anslår at 55 000 ungdommer i Europa årlig dør av alkoholrelaterte skader. Blant menn i alderen 15-29 år er alkohol den høyeste risikofaktor for tidlig død i Europa.

På denne bakgrunn vedtok WHO i mai 2005 en resolusjon som setter alkohol høyt på dagsorden i det internasjonale folkehelsearbeidet.⁴

⁴ Kilde: veileder for kommunal rusmiddelpolitisk handlingsplan – IS – 1362

Arbeidet med planen

Rusmiddelmissbruk fører til sammensatte problem. Dette tilsier at planen må være både tverrfaglig og tverretattlig. Den skal omfatte alle sider av kommunenes rusmiddelarbeid. Dette innebærer alle typer forebyggende tiltak som for eksempel bevillingspolitikk, informasjonstiltak og holdningsskapende arbeid, så vel som oppfølging og rehabilitering av rusmiddelmissbrukere. Hensikten er at kommunenes rusmiddelpolitiske arbeid ses i sammenheng.

Tjeldsund kommune tok våren 2009 initiativet til å drøfte mulighetene for å opprette et interkommunalt prosjekt innen rusfeltet som blant annet skulle ha som oppgave å oppgradere planene. Alle tre kommunene hadde behov for å rullere sine rusplaner, samtidig som det var enighet om at en del av rusmiddelproblematikken kunne ses på i regionalt perspektiv. Det er enighet om at en skal lage felles plan for ETS kommunene.

Det ble søkt om midler til arbeidet med planen, og søknaden ble sommeren 2009 innvilget med kr. 500 000,- fra Fylkesmannen i Nordland. I 2009 deltok Evenes og Tjeldsund kommune i arbeidet. Fra vår 2010 deltok også Skånland kommune i arbeidet. Mai 2010 ble det tilsatt egen prosjektleder for dette arbeidet. I 2010 og 2011 fikk rusforebyggingsprosjektet tildelt henholdsvis 500 000,- og 550 000,- til å dekke stillingen.

Faglig ressursgruppe for rusforebyggende prosjekt har utarbeidet planen.

Det foreligger ingen lokale tall og statistikk som tilsier at ETS kommunene skiller seg ut fra landsgjennomsnittet, når det gjelder rusmiddelbruk.

I løpet av planperioden vil en del av arbeidet være å gjennomføre lokale undersøkelser for å vurdere måloppnåelse.

Se vedlegg 1 og 2.

Samarbeid og avgrensninger

En plan som involverer Evenes, Tjeldsund og Skånland kommuner må være en overordnet plan. Det vil i tiltaksplanen foreslås tiltak som kan gjennomføres i ETS kommunene som på sikt kan gi heving av kvalitet, kompetanse og redusere totalforbruket i ETS kommunene. Det gjelder særlig på det forebyggende området, der det vil være et poeng å sette inn tiltak på et tidlig stadium for å hindre skader forårsaket av rusmiddelmissbruk. Selv om det kan være en viss forskjell på kommunene som er med i samarbeidet er det viktig å ha en felles holdning til rusforebygging.

Økt tilgjengelig av rusmidler fører til økt forbruk og igjen økte skadevirkninger.

Planen er i hovedsak oppbygd etter ”Veileder for kommunal rusmiddelpolitisk handlingsplan” (Sosial- og helsedirektoratet 2006), med noen justeringer fordi det dreier seg om en interkommunal plan.

Lovgrunnlag

Det er nedfelt visse rammer for rusmiddelpolitikken i lovgivingen. Kommunen pålegges å løse en rekke oppgaver på rusmiddelfeltet. Dette gjelder i hovedsak følgende lover:

- Lov av 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk
- Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven), ikrafttreden 1.1.2012.
- Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester mm (helse- og omsorgstjenesteloven), ikrafttreden 1.1.2012.
- Lov av 17. juli 1992 om barneverntjenester
- Lov av 5. august 1994 om vern mot smittsomme sykdommer
- Lov av 28. april 1961 om psykisk helsevern

Beskrivelse og vurdering av rusmiddelsituasjonen

Nasjonalt

Alkohol og narkotika representerer alvorlige sosiale og økonomiske problemer i Norge. Eksempelvis foretok Rokkansenteret en beregning av de samfunnsmessige kostnadene relatert til alkohol. Dette anslaget viser at det dreier seg om kostnader i størrelsesorden 18 – 19 milliarder kroner årlig. (skaderegistrering ikke medtatt). En antar at ca 200.000 barn lider under foreldres rusmisbruk. Antall narkotikadødsfall i Norge i 2005 var 184.⁵

Alkohol

Det registrerte alkoholforbruket i Norge i 2005 var på 6,37 liter ren alkohol pr person over 15 år, mens forbruket i 1993 lå på 4,55 liter. Fra 1994 har det altså vært en jevn økning i det totale alkoholforbruket. Det blir stadig færre avholdsfolk, og det ser ut til at det kontinentale drikkemønsteret bli mer vanlig. Dette underbygges med at forbruket av vin har økt. Likevel ser det ut til at vårt tradisjonelle drikkemønster med kraftig beruselse – helgefylla – holder seg stabilt. Det er et tankekors at vi både kan få kontinentale drikkevaner og samtidig beholder et drikkemønster som gir høy forekomst av akutte og alvorlige alkoholskader.

Alkoholpolitikken i Norge har blitt vesentlig mer liberal de siste ti årene, noe som har ført til at tilgjengeligheten har blitt større. Det er i stor grad opp til kommunene å bestemme salgs- og skjenketider, og næringsinteressene er ofte sterke i en slik sammenheng. Selv om vi har kunnskaper om at pris og tilgjengelighet påvirker det norske folkets bruk av alkohol i svært stor grad, ser det ut til at de fleste kommunene får et mer og mer liberalt syn på utvidelse av salgs- og skjenketider. Dette er som nevnt negativt i forhold til økt tilgjengelighet – økt forbruk – økte skadevirkninger.

⁵ <http://www.forebygging.no/en/Sporsmal-og-svar/TEORI-OG-LITTERATUR/1-Hvor-mange-prosent-av-befolkningen-har-enten-selv-familie-eller-kjenner-noen-som-problemer-med-alkohol/>

Fra 1995 til 2003 økte forbruket fra ca 2,7 liter til 5,6 liter ren alkohol i året for aldersgruppa 15 – 20 år. Det er imidlertid et lyspunkt at alkoholforbruket i denne aldersgruppa ser ut til å ha stabilisert seg i de siste årene, og til og med gått noe ned fra 2003 til 2005. Det er viktig å merke seg at forskjellen i drikkemønster mellom jenter og gutter er i ferd med å forsvinne. Jentene drikker nå like hyppig som guttene, men ennå ikke fullt så store mengder. Dette er et bekymringsfullt trekk som det må tas høyde for både når det gjelder forebyggende tiltak og i kurativt arbeide. ⁶

Omsetning av ren alkohol i 1000 liter

	1999	2009
Totalt	19403	25963
Brennevin	3730	5100
Vin	5313	8855
Øl	10135	11491
Fruktdrikk	225	517

Kommentar til statistikken

Det en klar og entydig utvikling i retning av flere skjenkesteder og utvidede rettigheter på de atten årene statistikken viser til. Denne økte tilgjengeligheten kommer frem i økt forbruk, når en legger til grunn tallene for omsetning.

På ti år har forbruksvanene endret seg og viser en kraftig økning i omsetning av vin og frukt-drikk. Det er sannsynlig at kvinner står for en stor del av denne forbruksøkningen. Ser en på kjøring under påvirkning har kvinneandelen økt fra 1995-2009 med ca 3,5% og utgjør nå ca 11 % for alkohol og 14% for andre stoffer. Kvinner har tradisjonelt vært veldig måteholdne i forhold til bruk av rusmidler. De har vært de viktigste holdningskapere i forhold til barn og unge. Det er grunn til å tro at denne effekten vil avta i fremtiden, noe som kan bli en stor utfordring for samfunnet. ⁷

Narkotika

Undersøkelser viser at andelen som har brukt cannabis økte fra 9,6 % i 1991 til 16, 2 % i 2004 i aldersgruppen 15 – 64 år. I undersøkelsen som ble gjort i 2004 oppga 3,6 % at de hadde brukt

⁶ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/tema/rus/ofte-stilte-sporsmal-om-rus.html?id=467718>

⁷ Kilde: Sirius.no

amfetamin, 1,8 % ecstasy, 2,7 % kokain og 0,7 % heroin. Sammenlignet med en undersøkelse i 1999 er det små endringer for alle stoffene.

Når det gjelder cannabis ser forbruket blant ungdom ut til å ha stabilisert seg de siste årene. Det er imidlertid verdt å merke seg at økningen fra 1990 til 2004 er relativt stor for alle typer stoff. Situasjonen i kommunene kan kort beskrives på denne måten: Cannabis brukes i nesten alle kommuner. Kokain finnes kun i svært få kommuner.⁸

Foreldrenes holdninger og debutalder

Restriktive holdninger i hjemmet er en faktor som påvirker ungdoms drikkemønster. Ungdom som får alkohol hjemme, drikker ofte mer enn de som ikke får. Til tross for dette er det fremdeles mange foreldre som gir sine ungdommer alkohol. I følge norsk lov er det forbudt å gi alkohol til personer under 18 år. I den senere tiden har det også blitt satt fokus på debutalder for alkohol. Jo tidligere debuten er, desto større er sjansene for rusproblemer senere i livet (Pedersen 1998).

Helsedirektoratet foretok ungdomsundersøkelser i 2006 og 2010. Her konkluderer de med at ungdom drikker langt mindre og sjeldnere alkohol i dag enn i 2006. Tydelig grensesetting fra foreldrene er en av årsakene til endringene. Tallene kan tyde på at foreldrene kan påvirke ungdommers alkoholforbruk ved å sette tydelige grenser og være gode rollemodeller.

Cannabis er det mest prøvde stoffet med ca 10,5 % i 2008. Rundt år 2000 var tallene på sitt høyeste når det gjaldt utprøving av narkotiske stoffer. Denne trenden har for alle stoffer endret seg og går nå i positiv retning.

Gjennomsnittlig debut alder for drikking av øl ligger på 15 år i 2008. Vin og brennevin ca 6 mnd etter. Denne alderen har en svak økning.

Rusforebygging i skolene

Skolene er blitt en arena for forebyggende rusarbeid. Skoleledelse og helsesøstere er pålagt rusforebyggende arbeid gjennom planverk og retningslinjer. Forskningen viser at enkelttiltak som for eksempel foredrag fra en eksnarkoman, enkeltstående rusfrie arrangementer, skremselspropaganda fra politiet og lignende ikke har særlig virkning på ungdommenes forhold til rusmidler. Skremselspropaganda om hva som kan skje hvis en begynner med rusmidler er mer eller mindre forlatt, mens faktaopplysninger om skadevirkninger kan brukes i sammenheng med andre tiltak.

Forskning på dette feltet tilsier imidlertid at dersom et rusforebyggende program skal være virkningsfullt, må det implementeres i skolens daglige drift og gjøremål, og hele personalt må

⁸ http://www.regjeringen.no/upload/kilde/hod/rap/2006/0037/ddd/pdfv/295194-rushefte_2006.pdf

ha forståelse for metodikken og pedagogikken. ” Unge og rus” gir foreldrene en arena for å diskutere felles strategi og holdninger. Foreldremøter om rus er en del av opplegget. Ungdomsundersøkelsene viser at foreldre er en uvurderlig ressurs i å endre rusvanene til ungdommen, noe som vil gi positive ringvirkninger i voksenlivet. Undersøkelser viser at det er klar sammenheng mellom debutalder og forbruk i voksenlivet (tidlig debut gir økt forbruk senere).

Tverrfaglig samarbeid med helsesøstertjenesten, barne- og ungdomstjenesten, psykiatritjenesten og private aktører (for eksempel Sigma) fremholdes som viktig.

Samhandlingsreformen stiller større krav både innad i kommunene og mot andrelinje tjenesten (helseforetakene) om samarbeid. Det er derfor viktig å samlet utnytte behovet for fagkompetanse over kommunegrensene.⁹

Hybelproblematikk

For unge som flytter tidlig på hybel for å gå på skole kan det ofte by på utfordringer. En undersøkelse fra Finnmark fra 2003 viste at frafallet av elever som bodde på hybel var 18,8 %, mens frafallet blant hjemmeboende lå på 7,8 % (Finnut: 2003:6). En undersøkelse i Nordland, skoleåret 2004 – 2005, viser at elever som mottok borteboerstipend falt fra i større grad enn de som ikke mottok slik stipend. Disse elevene skilte seg også ut når det gjaldt grunnen til frafallet. Det var dobbelt så mange elever som mottok borteboerstipend som oppga mistriivsel som årsak til frafallet i forhold til de andre elevene. (Wiborg og Rønning: 2005) Rusmisbruk henger ofte sammen med mistriivsel og ensomhet. Hybelproblematikk er derfor en stor utfordring i alle kommunene som er med i dette planarbeidet, der ungdom må flytte på hybel for å gå skole.

I Tjeldsund har det vært gjennomført hybelforberedende kurs. Dette for å forberede unge som skal begynne på videregående skole og flytte på hybel. Det foreslås at det utarbeides rutiner for slike kurs og at det gjennomføres i ETS regi. Barne- og ungdomstjenesten i samarbeid med helsesøstertjenesten har ansvar for gjennomføringen.

Voksne rusmiddelmissbrukere og arbeidslivet

I løpet av arbeidet med planen ble det presentert en forskningsrapport som bl.a. påpeker at leger i alt for liten grad diagnostiserer alkoholavhengighet som årsak til sykemeldinger og jobbfravær (Nesvåg: 2006). Rusmiddelavhengighet er i følge WHO en diagnose, og med tanke på å begrense sykefraværet vil det være viktig å sørge for at rusmiddelavhengige får riktig diagnose og påfølgende tilbud om behandling.

⁹ Forebygging.no

AKAN - arbeidslivets kompetansesenter for rus og avhengighet

Eies av arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner i Norge. Gir råd og veiledning til rusforebyggende tiltak innenfor arbeidslivet med de spesielle utfordringene dette gir i henhold til lov- og avtaleverk. Det er ikke noe medlemskap som kan tegnes i AKAN, men alle bedrifter kan bestemme om de skal jobbe ut fra AKAN`s prinsipper og bruke deres arbeidsperm (kan lastes ned fra Internett kostnadsfritt). En kan i tillegg kjøpe veiledningstjenester fra AKAN både på generell- og individnivå. Alle bedrifter, både kommuner og det øvrige næringsliv oppfordres til å drive rus- og avhengighetsarbeide som AKAN-bedrift. Arbeidsmiljøutvalget (AMU) har ansvar for rusforebyggende arbeid i bedriften/organisasjonen.

I henhold til Arbeidsmiljøloven § 3-3 skal alle bedrifter knytte bedriften til bedriftshelsetjeneste godkjent av arbeidstilsynet.

Samarbeid med frivillige organisasjoner

Frivillige organisasjoner er viktige samarbeidspartnere i rusmiddelforebyggende sammenheng. Bevisste og observante ledere og trenere kan både være gode forbilder og fange opp faresignaler i forhold til barn og unge. Det vil derfor være viktig å etablere gode og formelle samarbeidsrutiner med alle organisasjoner som arbeider med barn og unge. Det er også viktig å skolere og bevisstgjøre voksne ledere, slik at de blir bevisste på sin egen rolle i forhold til barn og ungdom. Det er også viktig å sette krav til organisasjonenes ideologi, som klart skal gi uttrykk for – både i teori og praksis – at bruk av rusmidler blant unge medlemmer ikke aksepteres i forbindelse med organisasjonens virksomhet.

Pris og tilgjengelighet

Gjennom lang tids forskning er det gjort klart at de mest virkningsfulle tiltakene for å få ned det generelle alkoholforbruket, er å begrense tilgang til og ha høye priser på alkohol. Alkoholpolitikken i Norge har i de siste årene blitt mer liberal, og når det gjelder tilgang overlates mye av beslutningene til lokale styringsorganer, dvs. formannskap og kommunestyre. Prisnivået bestemmes i all hovedsak av statlige forordninger.

Dersom en ser på nominell prisindeks (pris/lønn) ser en at prisene er redusert fra 1988-2008 med ca 40 poeng på brennevin, ca 35 poeng på sterkvin, 23 poeng på svakvin og 33 poeng på øl.

Avrusing/ behandling

Det finnes avrusningsklinikker både lokalt og regionalt, som har avtale med helseforetakene. Det er også tilgjengelig institusjonsplasser for mennesker med dobbeltdiagnosen rus/psykiatri. Disse menneskene falt ofte mellom to stoler tidligere da de enten var for psykisk syk til å kunne være på avrusning, eller for ruset til å kunne være i psykiatrien. Innsøkningen foregår via legene, kommunalt helse- og omsorgstjenestnivå eller spesialisthelsetjenesten. Det legges opp til kortere behandlingstid i institusjon enn tidligere, noe som setter større krav til oppfølging i hjemkommunen.

Ettervern

Det gis tilbud fra forskjellige instanser i kommunene etter hvilke problemer som er fremtredende. Det er en mange som har dobbeltdiagnose rus/psykiatri. Disse blir som regel ivaretatt av psykisk helsetjeneste. De som har rene rusproblemer i den grad de finnes, synes å etterspørre lite praktisk bistand og hjelp til å komme ut av rusproblemet. Det er derfor uklart definert hvem som skal ha ansvaret for at disse får et tilbud. Behovet blir derfor i større grad forsøkt dekket av hjemmetjenesten når det oppstår. Økonomisk bistand ivaretas av NAV.

I ETS kommunene finnes det møteplasser som kan benyttes av alle innbyggerne.

Etterverngrupper som drives i frivillig regi for eksempel av Anonyme Alkoholikere finnes på Internett og gir god hjelp til mange. Anonyme Narkomane har samlinger i Skånland. Dette er selvhjelpsgrupper.

ETS kommunene, sett under ett, har i dag ikke tilstrekkelig kapasitet på boligmarkedet når det gjelder kommunale utleieboliger. Det er viktig å fokusere på sosial boligbygging for å nytte de økonomiske virkemidler som Husbanken stiller til disposisjon.

Dersom boevnen er redusert kan en søke praktisk bistand fra kommunen etter lov om sosiale tjenester (fra 2012 lov om kommunale helse- og omsorgstjenester). Alle har krav på individuell tilrettelagt plan over den bistand de skal ha, dersom de har hjelp fra forskjellige nivåer eller instanser.

Sigma Nord er etablert i ETS kommunene. Det medfører større krav til ettervern og samarbeid mellom institusjonen og ETS kommunene.

Regionalt/lokalt

Evenes kommune

Evenes har fem skjenkebevillinger og to salgsbevillinger.

Omsetningstall i form av avgifter for Evenes kommune

2005	2006	2007	2008	2009	2010
17 650,-	29 335,-	29 800,-	25 850,-	19 694,-	

Tjeldsund kommune

Tjeldsund har tre salgsbevillinger for øl og en skjenkebevilling.

Omsetningstall i form av avgifter for Tjeldsund kommune

2005	2006	2007	2008	2009	2010

Det foreligger pr. i dag ikke omsetningstall for Tjeldsund.

Skånland kommune

Skånland har fem salgsbevillinger og fem skjenkebevillinger. AS Vinmonopolet vil åpne utsalg i Skånland i løpet av 2012.

Omsetningstall i form av avgifter for Skånland kommune

2005	2006	2007	2008	2009	2010
23 100,-	21 800,-	24 000,-	24 000,-	34 000,-	33 000,-

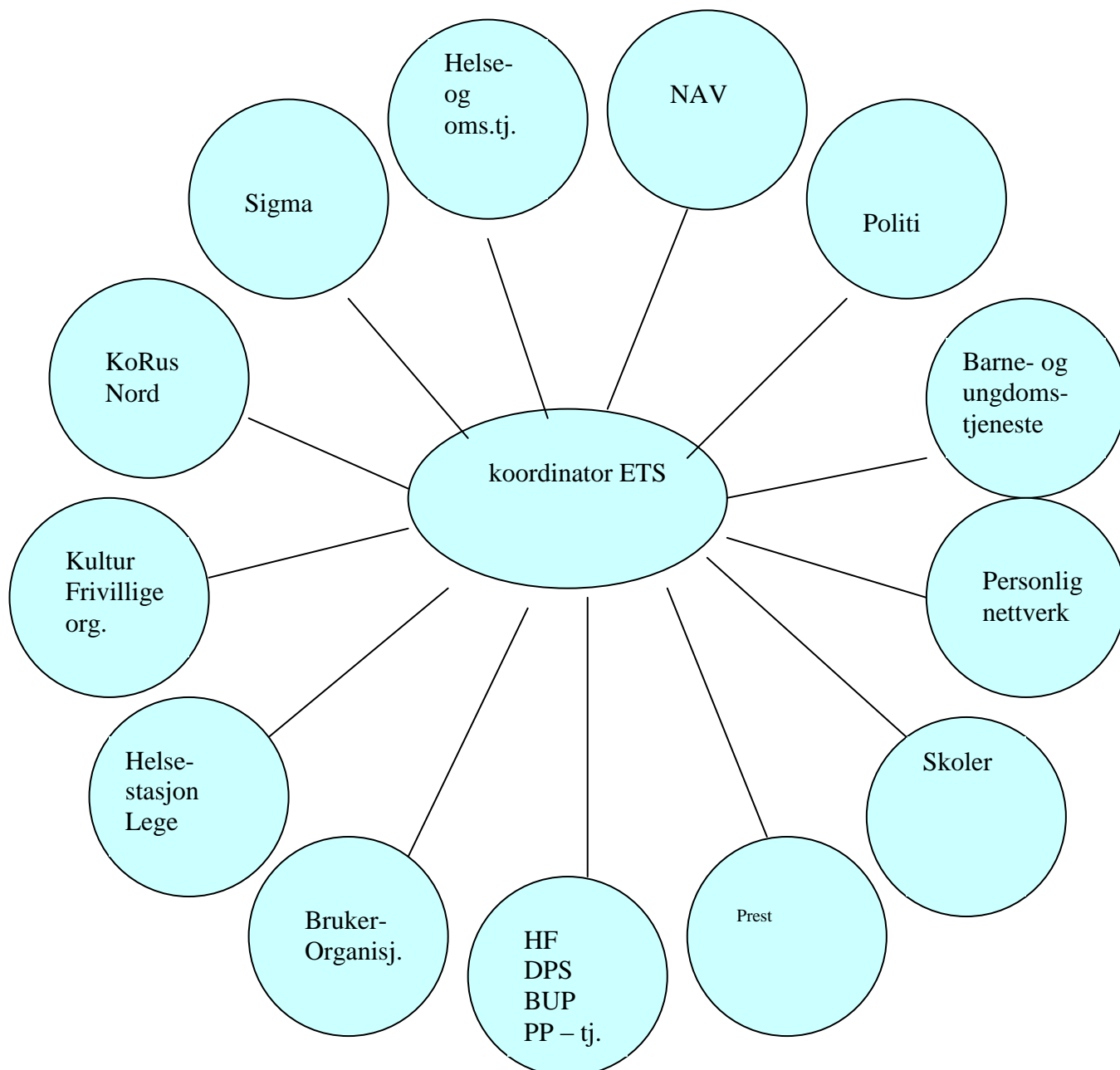
Sanksjoner overfor salgs- og skjenkesteder

Siden oppstart av kontroller er det er ikke rapportert brudd på alkoholloven i ETS kommunene.

Rusforebyggende virksomhet

Barneverntjenesten i ETS kommunene og helsesøstertjenesten er med på å bevisstgjøre foreldre om problematikken alkohol og barn. Skole driver holdningsskapende arbeid for å forsøke å hindre ungdom til å debutere tidlig med rusmidler, spesielt tobakk. Her brukes forskjellige programmer. Det gjøres godt arbeid innenfor det frivillige kultur- og idrettsarbeidet, og det er viktig å bevisstgjøre lederne i forhold til forebygging av rusmidler.

Samarbeidspartnere – oversikt

Alkoholoven

Skjenketider

§ 4-4. Tidsinnskrenkinger for skjenking av alkoholholdige drikker.

Skjenking av brennevin etter kommunal bevilling kan skje fra kl 13.00 til 24.00. Skjenking av vin og øl kan skje fra kl 08.00 til 01.00.

Kommunestyret kan generelt for kommunen eller for del enkelte skjenkested innskrenke eller utvide tiden for skjenking i forhold til det som følger av første ledd.

Fastsatt skjenketid kan utvides for en enkelt anledning.

Skjenking av brennevin mellom kl 03.00 og 13.00 og skjenking av øl og vin mellom kl 03.00 og 06.00 er forbudt.

Tiden for skjenking av brennevin kan ikke fastsettes utover den tid det kan skjenkes vin og øl.

Skjenking av brennevin er forbudt på stemmedagen for stortingsvalg, fylkestingsvalg, kommunestyrevalg og folkeavstemning vedtatt ved lov.

Konsum av utskjenket alkoholholdig drikk må opphøre senest 30 minutter etter skjenketidens utløp,

På overnattingssteder kan det skjenkes øl og vin til overnattingsgjester uten hensyn til begrensningene i denne paragraf.

Salgstider

§ 3-7. Tidsinnskrenkninger for salg og utlevering av alkoholholdig drikk med høyst 4,7 volumprosent alkohol.

Salg og utlevering av alkoholholdig drikk med høyst 4,7 volumprosent alkohol kan skje fra kl 08.00 til kl 18.00. På dager før søn- og helligdager skal salget opphøre kl 15.00. Dette gjelder ikke dagen før Kristi Himmelfartsdag.

Kommunestyret kan generelt for kommunen eller for det enkelte salgsted innskrenke eller utvide tiden for salg i forhold til det som følger av første ledd. Salg og utlevering av drikk som nevnt i første ledd er likevel forbudt etter kl 20.00 på hverdager, og etter kl 18.00 på dager før søn- og helligdager unntatt dagen før Kristi Himmelfartsdag. Det kan bestemmes at salg ikke skal finne sted til bestemte tider på dagen eller på bestemte ukedager.

Salg og utlevering av drikk som nevnt i første ledd skal ikke skje på søn- og helligdager, 1. og 17. mai og på stemmedagene for stortingsvalg, fylkestingsvalg, kommunestyrevalg og folkeavstemning vedtatt ved lov.

Alkoholovens bestemmelser om vandel og inndragning av bevillinger

§ 1-7b. Krav til bevillingshaver og andre personer

Bevillingshaver, og person som eier en vesentlig del av virksomheten eller av selskap som driver virksomhet eller oppebærer en vesentlig del av dens inntekter eller i kraft av sin stilling som leder har vesentlig innflytelse på den, må ha utvist uklanderlig vandel i forhold til alkohollovgivningen, bestemmelser i annen lovgivning som har sammenheng med alkoholovens formal samt skatte-, avgifts-, og regnskapslovgivningen.

Ved vurdering av bevillingshavers og andre personers vandel etter første ledd, kan det ikke tas hensyn til forhold som er eldre enn ti år.

§ 1-8. Inndragning av salgs og skjenkebevillinger

Kommunestyret kan i bevillingsperioden inndra en bevilning for resten av bevillingsperioden, eller for kortere tid dersom vilkårene i § 1-7b ikke lenger er oppfylt, eller dersom bevillingshaver ikke oppfylder sine forpliktelser etter denne loven eller bestemmelser gitt i medhold av denne. Det samme gjelder overtredelser av bestemmelser gitt i eller i medhold av annen lovgivning når bestemmelsene har sammenheng med denne lovs formål.

Ved vurderingen om bevillingen bør inndras, og for hvor lenge, kan det blant annet legges vekt på den type overtredelse, overdragelsens grovhet, om bevillingshaveren kan klandres for overtredelsen og hva som er gjort for å rette opp forholdet. Det kan også legges vekt på tidligere praktisering av bevillingen.

En bevilning kan også inndras dersom del skjer gjentatt narkotikaomsetning på skjenkestedet.

En bevilning kan inndras dersom den ikke er benyttet i løpet av siste året. Departementet gir forskrifter om avgrensning og utfylling av inndragningsadgangen etter dette ledd.

Salgs og skjenkebevillinger

Salgsbevillinger

Kommunene behandler søknader om salgsbevillinger. Bevillingene gis for en periode på 4 år om gangen og med opphør senest 30.juni året etter at nytt kommunestyre til treer.

Salg av alkoholholdig drikk med inntil 4,7 volumprosent alkohol skjer gjennom godkjente dagligvareforretninger i de vedtatte Åpningstidene for foretningen. Dog ikke ut over de salgstider som er regulert av bevillingen.

Alkoholforskriften § 3-4 sier;

Det kan ikke gis salgsbevilning for alkoholholdig drikk til bensinstasjon eller kiosk.

Med "bensinstasjon" forstås utsalgssted som i det vesentligste selger bensin, olje og andre varer som er nødvendig for drift eller vedlikehold av motorkjøretøyer eller motorbåter. Med "kiosk" forstås utvalg som i det vesentligste selger kioskvarer.

Skjenkebevillinger

Ordinære bevillinger

Ordinære skjenkebevillinger for øl og vin gis for en periode på 4 år om gangen med opphør senest 30.juni året etter at nytt kommunestyre til trer. Det samme gjelder bevilling for brennevin.

Bevilling for skjenking av brennevin kan bare gis dersom det også er gitt bevilling for øl og vin.

Salgs og skjenkebevillinger over tid vedtas av kommunestyret.

Utvidelse av bevillingen

En ordinær bevilling (gjelder øl, vin og brennevin) kan for en enkelt anledning etter søknad utvides til å gjelde også utenfor skjenkestedet (annet sted i kommunen). Slike søknader behandles enten administrativt eller politisk.

Uteservering

Eventuell tillatelse til skjenking utenfor skjenkestedet (uteservering) gis i forbindelse med at den ordinære bevillingen gis, eller etter særskilt søknad. Det skal ikke gis slik tillatelse på steder der det ferdes mye barn og ungdom. Kommunen kan kreve at spesielle tiltak iverksettes før en slik tillatelse eventuelt gis (for eksempel fysisk skjerming av uteområdet).

Bevilling for en enkelt bestemt anledning

Bevillingen må knytte seg til en bestemt begivenhet som er klart tidsavgrenset (for eksempel stevne, "dager", marked osv.). Det skal gis bevilling for hvert enkelt arrangement. Bevillingen kan gis som alminnelig bevilling eller som bevilling til sluttet selskap. Det kreves ikke at de som får bevillingen har dokumentert kunnskap om alkoholloven. Slike søknader behandles enten administrativt eller politisk.

Ambulerende bevilling

Kommunestyret kan opprette ambulerende skjenkebevillinger for øl, vin og brennevin i hver kommune. Bevillingen kan utøves på steder som godkjennes for en enkelt anledning og for skjenking til deltagere i sluttet selskap. Det skal i søknaden klart fremgå at det dreier seg om et sluttet selskap.

Unntak i henhold til denne bestemmelsen: Gjelder ikke private arrangementer. Det vil si tilstelninger som holdes av privatpersoner i leide eller lånte lokaler som alternativ til eget hjem. Privatpersoners selskapelighet unntas også fra bevillingsplikt, selv om det serveres alkohol i lokaler hvor slik servering normalt forutsetter bevilling.

Avgift på salgs- og skjenkebevillinger

§ 7-1 For salg av alkoholholdig drikk med høyst 4,7 volumprosent alkohol og til skjenking av alkoholholdig drikk skal det betales et årlig bevillingsgebyr som beregnes i forhold til forventet omsatt mengde alkoholholdig drikk, men ikke mindre enn kr 1350,- for salgsbevilling og kr 4000,- for skjenkebevilling. For ambulerende bevilling kan bevillingsmyndigheten kreve et gebyr på inntil kr 280,- pr gang, jfr. AL § 6-2.

Beregningene for gebyr skjer innenfor de rammene som departementet har fastsatt i forskrift om omsetning av alkoholholdig drikk m.v.

Bevillingspolitikk i ETS kommunene

Det kan tildeles to hovedtyper bevillinger

- Salgsbevillinger
- Skjenkebevillinger, permanent eller for enkeltanledning/ambulerende bevilling.

Rådmannen kan ha delegert fullmakt til å innvilge ambulerende bevilling og til utvidelse av skjenkearealet.

Tildeling av bevillinger skal foretas i den enkelte kommune.

Salgs- og skjenketider i Evenes, Tjeldsund og Skånland kommuner (ETS - kommunene)

Salgstider

Salg og utlevering av alkoholholdig drikk med høyst 4,7 volumprosent alkohol i ETS-kommunene kan foregå fra kl 08.00 til 20.00 på hverdager. På dager før søn- og helligdager fra kl 08.00 til kl 18.00 unntatt dagen før Kristi Himmelfartsdag. Salg og utlevering skal ikke skje på søn- og helligdager, 1. og 17. mai og på stemmedagene for stortingsvalg, fylkestingsvalg, kommunestyrevalg og folkeavstemning vedtatt ved lov. Alkoholholdige varer skal være registrert i kassa på utsalgstedet innenfor salgstiden.

Skjenketider

Innehaver av bevilling for skjenking av alkoholholdig drikk inntil 22 volumprosent alkohol (øl og vin), kan skjenke innefor tidsrommet kl 08.00 til kl 01.00 mandag til torsdag og søndag. Fredag og lørdag kan skjenking foregå fra kl 08.00 til kl 03.00.

Skjenking av brennevin kan foregå fra kl 13.00 til kl 01.00 mandag til torsdag og søndag. Fredag og lørdag kan skjenking foregå fra kl 13.00 til kl 03.00.

Antall bevillinger

Det settes ingen øvre begrensninger på antall salgs- og skjenkebevillinger i ETS-kommunene. Det skal imidlertid legges til grunn en grundig vurdering når nye søknader om salgs- og/eller skjenkebevillinger fremmes. Det er viktig at en ikke glemmer å vurdere virkningen på folkehelsen. Flere bevillinger skal ikke medføre økte rusproblemer i kommunene. Rusforebyggende hensyn skal veie tungt ved tildeling av skjenkebevillinger, jf. alkohollovens formål § 1 og helse- og omsorgstjenesteloven § 3-3.

Skjenkekontroll

Alkohollovens § 1-9 pålegger kommunene å føre kontroll med skjenking og salg av alkohol gitt etter kommunal bevilling og statlig bevilling etter § 5-3 første ledd. Kommunene løser dette individuelt.

Skjenkekontrolløren skal rapportere overtredelse av salgs- og/eller skjenkebestemmelsene til kommunen, som avgjør eventuelle straffetiltak. Inndragning av bevilling for en periode kan være aktuelt.

Del skal gjennomføres kontroller minimum tre ganger antall skjenke/salgssteder hvert år i hver kommune. Kontrollene kan fordeles likt eller skjevt i antall alt etter hvor en synes behovet er størst. En må sikre at hvert sted får minst en kontroll pr år. Det skal settes økt fokus på overskjenking/salg til berusede personer under kontrollene.

Fellesbestemmelser for maksimumstid for skjenkebevillinger

Med bakgrunn i det som tidligere er sagt i planen om skjenke- og salgstider som en sterkt regulerende faktor når det gjelder alkoholbruk, tilrås det fra faglig ressursgruppe at ETS kommunene setter en *felles* maksimum skjenketid for sine respektive skjenkesteder.

Reaksjoner på brudd på reglene om salg og skjenking i ETS kommunene

Den enkelte kommune behandler sine avviksmeldinger. Formannskapet er kontrollutvalg for alkohol. De skal føre tilsyn med at skjenkebevillinger og annen omsetning av alkohol foregår etter vedtatte retningslinjer. Ved brudd på reglene skal skjenkekontrolløren umiddelbart rapportere til formannskapet. Formannskapet skal sende skriftlig advarsel til bevillingshaveren. Formannskapet kan foreta en kortere inndragning av bevillingen (maks 2 uker). Det vises til alkohollovens bestemmelser.

Kommunestyret (eller det organ kommunestyret har delegert myndighet til) vedtar inndragninger av salgs- eller skjenkebevillinger ut over 2 uker. Formannskapet som er kontrollutvalg for alkohol, innstiller overfor kommunestyret.

Dersom brudd på reglene om salg og/eller skjenking skjer flere ganger i bevillingsperioden hos en og samme bevillingshaver, kan formannskapet innstille overfor kommunestyret at bevillingen blir inndratt fra 6 uker til resten av bevillingsperioden.

Hærverk og manglende ro og orden i nærheten av, eller i tilknytning til salgs- og/eller skjenkested kan også gi grunnlag for bevillingsinndragning. Salgs- og/eller skjenkesteder har plikt på seg til å anmelde brudd på reglene om ro og orden, jf. § 17 i løsgjengerloven. I slike tilfeller kan formannskapet gi skriftlig advarsel. Formannskapet kan også på bakgrunn av slike brudd, innstille overfor kommunestyret om inndragning for en kortere eller lengre periode.

Rusmiddelpolitiske mål og strategier

Nasjonale mål og strategier

Regjeringens opptrappingsplan for rusfeltet – 2010 (forlenget med to år til 2012), legger føringer på kommunenes rusmiddelpolitiske arbeid. Opptrappingsplanen inneholder fem hovedmål for dette arbeidet.

Opptrappingsplan for rusfeltet har som overordnet mål: ***å redusere de negative konsekvensene som rusmiddelbruk har for enkeltpersoner og for samfunnet.***

Det overordnede målet deles opp i fem hovedmål:

- Mål 1: Tydelig folkehelseperspektiv
- Mål 2: Bedre kvalitet og økt kompetanse
- Mål 3: Mer tilgjengelige tjenester og økt sosial inkludering
- Mål 4: Forpliktende samhandling
- Mål 5: Økt brukerinnflytelse og bedre ivaretagelse av barn og pårørende

Mål og strategier for rusmiddelpolitikken i ETS kommunene

Kommunene i plansamarbeidet har som målsetting å redusere de samfunnsmessige og individuelle helseskader forårsaket av alkohol- og narkotikabruk gjennom redusert forbruk av alkoholvarer og illegale rusmidler.

I planen legges det opp til at kommunenes mål skal være de samme som de nasjonale, og at forebyggende arbeid rettet mot barn og unge i skolealder skal ha spesiell høy prioritet.

Tiltak

Aktuelle tiltak kan være	Beskrivelse	Ansvarlig
Skjenketider Gebyrer	<p>Samme skjenketider og gebyrfastsetting i ETS kommunene</p> <p>ETS samarbeidsråd skal til enhver tid være oppdatert på salgs- og skjenketider i kommunene, og vurdere hvordan dette virker inn på alkoholkonsum og ordensforstyrrelser.</p> <p>ETS samarbeidsråd skal informere administrativ og politisk ledelse i kommunene om situasjonen, og kunne anbefale skjenke- og salgstider overfor beslutningstagerne</p>	<p>Kommune- styrene</p> <p>ETS samarbeidsråd</p>
Koordinator	<p>Det opprettes stilling som koordinator som dekker ETS kommunene. Stillingen koordinerer arbeidet med rusforebygging på en slik måte at det ikke blir en særomsorg, men en del av hele folkehelsearbeidet i kommunene.</p>	<p>Kommune- styrene</p> <p>ETS samarbeidsråd</p>
Kompetanse heving	<p>Øke kompetansen hos personalet i ETS kommunene</p> <p>Det gjennomføres kurs for alle voksne ledere som arbeider med barn og unge i frivillig sektor. Målet er å bevisstgjøre alle ledere når det gjelder unges forhold til rusmidler, samt hvilken påvirknings kraft ledere har på ungdommene i organisasjonen.</p> <p>Det skal også arbeides med å formalisere kontakten mellom frivillige organisasjoner og det offentlige hjelpeapparatet</p>	<p>I henhold til kompetansepl.</p> <p>Koordinator</p> <p>Koordinator</p>
Møte KoRus Nord	<p>Det vil i samarbeid med KoRus Nord (Kompetansesenter for rus i Nord-Norge) avvikles felles møte med skolene, for å komme fram til felles program for forebygging av rusproblemer</p>	<p>Koordinator og faglig ressursgruppe</p>
Hybelkurs	<p>Det opprettes forpliktende samarbeidsmodeller mellom kommunene med fokus på unge elever som flytter på hybel. De videregående skolene bør delta i samarbeidet.</p>	<p>Barne- og ungdomstj. /helsesøstertj.</p>
Skjenkekontr.	<p>ETS kommunene innhenter felles anbud på skjenkekontroll</p>	<p>Administrasjonen i ETS kommunene</p>
Faglig ressursgruppe	<p>Gruppen skal sammen med koordinator sørge for at målsettingene innfris.</p>	<p>Koordinator</p>
AKAN	<p>ETS kommunene jobber ut fra AKAN`s prinsipper</p>	<p>Kommunestyre/AMU</p>

Generelle forebyggingstiltak

- ETS - radioen er et fora for folkeopplysning i denne sammenheng.
- En må stille krav til lag og foreninger som organiserer barn/ungdom, og mottar kommunalt tilskudd, om å ha fokus på forebyggende rusarbeid.
- Leie av kommunale bygninger til offentlige arrangementer hvor personer under 18 år har tilgang, skal være rusfrie.
- Hjelpe organisasjoner eller privatpersoner/grupper som ønsker å arbeide rusforebyggende med lokaler og kompetanse.

Planperiodens varighet og evaluering av planen

Planperioden er fire år. Planen må evalueres innen utgangen av år 2015.